

Redovisning av uppdrag om kvalitetssäkring av nationella prov

Dnr U2011/6543/S

Härmed slutredovisas uppdraget om kvalitetssäkring av nationella prov givet i särskild ordning den 24 november 2011.

Sammanfattning

Vid genomförandet av regeringsuppdraget har samverkan med Skolinspektionen skett genom ömsesidigt utbyte i referensgrupper, givande och tagande av synpunkter på rapporter m.m. Samverkan har särskilt rört punkterna 1, 2 och 6 i regeringsuppdraget.

Med anledning av regeringsuppdraget har en bred insats för kvalitetssäkring av nationella prov genomförts. Insatserna överlappar i mycket varandra och kvalitetssäkringen måste ses som en helhet även om själva uppdraget och redovisningen av detsamma är formulerat i sju punkter. Kvalitetssäkringen rör centrala frågor om likvärdighet, betygsstöd och resultatuppföljning och kan brytas ner i: jämförbarhet av provresultat över tid, standardisering av information och genomförande, kompetensutveckling, samt resultatredovisning. Många aktörer har varit inblandade och insatserna har löpt parallellt med implementering av betydande reformer. Redovisningen redogör inte i detalj för de förändringar som gjorts utan drar upp huvuddragen i kvalitetssäkringsarbetet.

Jämförbarhet över tid

För att stärka jämförbarheten av de nationella provens resultat och provbetyg över tid har Skolverket vidtagit en rad åtgärder via de lärosäten som konstruerar proven. Möjliga åtgärder kan sammanfattas med förstärkning av de processer som används för att sätta betygsgränserna¹ för proven (s.k. kravgränser), samt en utökning av antalet av varandra oberoende poäng i proven (genom att t.ex. utöka antalet uppgifter). För att proven inte ska bli mer omfattande än i dagsläget samtidigt som Skolverket värnar om provens täckning av kurs- och ämnesplanerna har insatser främst riktats mot att stärka själva kravgränssättningen och inte mot att öka antalet uppgifter. Huvudsakligen har konkreta åtgärder som utökade utprövningsvolymerna för stabilare information till kravgränssättning och utbildning av de lärare som ingår i

---

¹ I åk 3 används begreppet kravnivå istället för betygsgräns för att beskriva godtagbar prestation i relation till den del av kunskapskravet som delprovet avser pröva

referensgrupper vid kravgränssättning vidtagits. Men även vissa specifika studier riktade mot utprövningar och möjliga sätt att skapa länkar mellan proven har genomförts. Breda och mångfasetterade insatser har genomförts med en prov- och ämnesspecifik inriktning.

Skolverket hade även i uppdrag att särskilt se över modellen för sammanvägning av en elevs resultat på delprov till ett provbetyg i syfte att säkerställa att kunskapsutvecklingen kan följas över tid även efter byte av betygsskala. Skolverket konstaterar att i de fall de nya kurs- och ämnesplanerna är mycket lika de gamla, kommer man att i större utsträckning kunna jämföra provresultaten. En utökad betygsskala kan i sig leda till att resultatbilden förändras även om proven rent innehållsmässigt är jämförbara. För att få en bättre bild av hur reformerna av innehåll, kunskapskrav och betygsskala har påverkat provresultaten måste närmare analyser göras. Uppdraget om jämförbarhet efter byte av betygsskala (punkt 5) anses vara slutredovisat i samband med delredovisningen 2012.²

I delredovisningen 2012 ingår också Skolverkets förslag om hur resultaten på de nationella proven i matematik kan användas för att ge information om kunskapsutvecklingen inom olika områden, t.ex. geometri och aritmetik (punkt 7). Slutsatsen är att om det är önskvärt att med de nationella proven i matematik generera resultat som på ett meningsfullt sätt kan användas för årliga trendanalyser av olika kunskapsområden bör sådana trendanalyser tydligt skrivas fram som ett syfte för de nationella proven. Skolverket förordar dock att de nationella provens nuvarande syften behålls och inte utökas. Om kunskapsutvecklingen inom olika kunskapsområden med stor säkerhet ska kunna följas över tid är det därför mer motiverat att undersöka möjligheten att ta fram ett särskilt mätinstrument för just det ändamålet³. I delredovisningen presenteras även ett förslag till modell för utprövning och länkning av de nationella proven. En mer detaljerad modell har skissats av Kristian Ramstedt och har på Skolverkets uppdrag testats både teoretiskt och praktiskt. De preliminära resultaten visar att modellen inte ger någon ökad stabilitet i provresultaten.

Standardisering av information och genomförande

Även Skolverkets uppdrag att se över och förtydliga anvisningarna till skolhuvudmännen om hantering, förberedelse, genomförande (punkt 1), har varit en del av delredovisningarna, men ett betydande arbete har fortskridit och redovisas därför även i denna slutredovisning.

Anvisningarna som rör de nationella proven har förtydligats med en ökad standardisering som följd. När det gäller anvisningar som riktar sig till lärare och rektorer är det huvudsakligen en förvisso omfattande, men också relativt oproblematiserad standardisering som egentligen främst förtydligar tidigare föreskrifter och anvisningar. De allra flesta, över 90 procent, av rektorerna är nöjda med Skolverkets åtgärder för att standardisera och förbättra anvisningarna om provens hantering

---

² Skolverket (2012a).

³ Ur delredovisningen gällande regeringsuppdragets punkt 7 i: Skolverket (2012a).

och genomförande. När det kommer förändringar och förtydliganden i anvisningar som ligger närmare klassrumspraktiken, så som riktlinjer för digitala verktyg och andra tekniska hjälpmedel, är bilden mer komplicerad och balanserar mellan vad som gynnar undervisningen, hur eleverna kan få visa sina kunskaper och vad som riskerar provens säkerhet.

Kompetensutveckling

För att stärka lärarna i arbetet med bedömning och betygssättning genomför Skolverket ett flertal satsningar där stöd ges till lärare i frågor kring bedömning och betygssättning. Insatserna består dels av specifikt inriktade aktiviteter kring betygs- och bedömningsfrågor, dels aktiviteter där betygs- och bedömningsfrågor ingår som en del av en pågående fortbildningsinsats. Skolverket har också enligt regeringsuppdraget tagit fram särskilda material som behandlar sambedömning för kompetensutveckling och likvärdiga betyg.

För att kunskapsbedömning i alla ämnen och kurser framöver ska ske likvärdigt krävs en fortsatt hög ambitionsnivå i att skapa material för ökad konkretisering och kompetensutveckling inom området bedömning och betygssättning.

Resultatredovisning

Mot bakgrund av behovet att få en mer nyanserad bild och djupare förståelse för kunskapsresultaten i den svenska skolan har Skolverket problematiserat möjligheterna att skapa övergripande och analyserande redovisningar utifrån internationella studier, registerdata och nationella provresultat. En direkt koppling på individnivå mellan internationella studier och nationella prov kan t.ex. vara nödvändig och är beroende av möjligheten att samla in deltagande elevers personnummer vilket kräver särskilda resurser.

På Skolverkets vägnar

Anna Ekström
Generaldirektör

Marcus Strömbäck Hjärne
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Kjell Hedwall, Anna Hellstadius, Annette Lilliestierna, Eva Lindgren, Staffan Lundh, Erik Nilsson, Jonas Nordström samt Helén Ängmo i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

Innehåll

Redovisning av uppdrag om kvalitetssäkring av nationella prov	1
Sammanfattning.....	1
Innehåll	4
1. Förtydligande av anvisningar.....	5
1.1 Föreskrifter om genomförande av nationella prov	5
1.2 Samordning av anvisningar och uppföljning av förändringarna	6
1.3 Förtydliganden i lärarinformation och bedömningsanvisningar	6
1.4 Tekniska hjälpmedel	7
1.5 Fortsatta utmaningar med att förtydliga anvisningar	9
2. Stöd till lärare för bedömning och betygssättning.....	10
2.1 Insatser med fokus på bedömning och betygssättning.....	10
2.2 Insatser där bedömning och betygssättning ingår.....	11
3. Information om sambedömning.....	12
4. Kvalitetssäkring av nationella prov.....	12
4.1 Ramverk för likvärdiga nationella prov	13
4.2 Utveckling av kravgränssättningen vid nationella prov	13
4.3 Utveckling av utprövningsförfarandet	14
4.4 Effekterna av insatserna och möjliga förväntningar	14
4.5 Utmaningar med ytterligare stabiliserande åtgärder för nationella prov	15
4.6 Konkreta åtgärder för kvalitetssäkring av ämnes- och kursprov	16
5. Utveckling av analyser av resultat från nationella prov	19
5.1 Skolverkets uppföljning av resultat från nationella prov.....	19
5.2 Jämförelse av bakgrundsfaktorer vid analys av nationella prov	21
5.3 Koppling till andra nationella uppföljningar och utvärderingar.....	21
5.4 Internationella studier och nationella prov	22
Avslutande kommentarer	25
Referenser.....	27

1. Förtydligande av anvisningar

Enligt uppdraget ska Skolverket *se över och förtydliga anvisningarna till skolhuvudmännen om hantering, förberedelse, genomförande, bl.a. när det gäller användande av tekniska hjälpmedel, och bedömning i fråga om nationella prov i syfte att säkerställa att alla elever får likvärdiga förutsättningar vid sådana prov.*

Skolverket har genomfört ett antal åtgärder för att förtydliga anvisningarna både gentemot rektorer och gentemot lärare.

1.1 Föreskrifter om genomförande av nationella prov

Som ett led i att förtydliga anvisningarna trädde Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2013:19) om hantering och genomförande av nationella prov i kraft den 15 juli 2013. Föreskrifterna ska tillämpas på nationella ämnesprov, kursprov och slutprov som genomförs från hösten 2013. Dessa föreskrifter behandlar rektorns ansvar för hanteringen och genomförandet av de nationella proven. Rektorns ansvar för detta reglerades tidigare i föreskrifter där bland annat datum för genomförande av de olika proven angivits (så kallade provdatumföreskrifter).

I provdatumföreskrifterna angavs tidigare att ”Rektorn ansvarar för att de instruktioner om provens genomförande och hantering som medföljer proven följs”. Lydelsen var inte helt tydlig gällande vilka instruktioner som rektorn hade att följa. De aktuella instruktionerna återfanns också i flera olika dokument (till exempel hanteringsinformationen, beställningsbrevet, lärarinformation). Ansvarsområdet blev därmed svåröverblickbart för rektorn.

Genom SKOLFS 2013:19 blir rektorns ansvar för hantering och genomförande av nationella prov tydligare. Genom att tydliggöra rektorns ansvar ska föreskrifterna i möjligaste mån säkerställa att de nationella proven hanteras på ett säkert sätt och genomförs på ett likvärdigt sätt i alla skolor.

Nationella prov är sekretessreglerade i 17 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), vilket innebär att i skolor med offentlig huvudman gäller sekretess för prov om det kan antas att syftet med provet motverkas om dess innehåll röjs. Någon motsvarande förordningsbestämmelse finns inte för skolor med enskild huvudman vilket kan innebära en risk för provens säkerhet.

I SKOLFS 2013:19 finns däremot en bestämmelse som riktar sig till skolor med enskild huvudman som avser säker hantering och förvaring av nationella prov (se 6 §). Genom denna bestämmelse får även skolor med enskild huvudman en skyldighet att hantera nationella prov på det sätt som anges i förordningen.

I respektive provföreskrift har rektorns möjlighet till senareläggning av provdatum förtydligats till att gälla hela skolenheten samt att rektorn ska dokumentera skälen för senareläggning.

1.2 Samordning av anvisningar och uppföljning av förändringarna

För att samordna anvisningarna till rektorer och lärare har, så långt som möjligt, gemensamma rubriker utarbetats för föreskrifterna, hanteringsinformationen, Skolverkets webbplats och respektive provs lärarinformation.

Uppföljning av de förtydligade anvisningarna och de nya föreskrifterna har genomförts bland rektorer vid skolenheter som bedriver grundskoleutbildning, gymnasial utbildning och utbildning i svenska för invandrare. Sammanfattningsvis ger uppföljningen en positiv bild av hur rektorerna uppfattar Skolverkets anvisningar om de nationella proven. Nio av tio rektorer har tagit del av föreskrifterna om hantering och genomförande av nationella prov (SKOLFS 2013:19) på Skolverkets webbplats. I stort sett alla rektorer, 95 procent, anser att Skolverkets anvisningar om prov och provsekretess är tydliga. Rektorerna tar del av dokumentet *Hantering av nationella prov* vid fler än ett informationstillfälle. En stor majoritet av rektorerna, 87 procent, har tagit del av dokumentet tillsammans med leverans av proven och tillsammans med beställningsbrevet vid läsårsstart. Av de rektorer som sökt information om hantering på webbplatsen har 90 procent också hittat den information de eftersökt.

De allra flesta rektorer tycker att information i dokumentet *Hantering av nationella prov* är tydlig vad gäller när läraren ska få tillgång till häftet *Lärarinformation* såväl som Bedömningsanvisningar – 95 procent i båda fall. Nästan lika många rektorer (94 procent) anser att de fått tydlig information om hur proven kan genomföras säkert och på ett likvärdigt sätt i dokumentet men även gällande hantering av informationsbrev till elever och vårdnadshavare. Något som är viktigt med tanke på att proven ska genomföras med likvärdiga förutsättningar. Flera rektorer kommenterar att informationen i dokumentet är tydlig med uppdelning under rubrikerna ”före provet”, ”under provet” och ”efter provet”, samt att mängden information är lagom.

1.3 Förtydliganden i lärarinformation och bedömningsanvisningar

För att underlätta förståelsen av information gällande hantering, förberedelser och genomförande har Skolverket formulerat gemensamma texter för de delar som utgörs av allmän information om proven i provens *Lärarinformation*. Texterna ska vara gemensamma från och med läsåret 2013/14. Det innebär att lärare och rektorer möts av samma information med samma lydelse oavsett vilken lärarinformation som läses. Åtgärden är särskilt viktig eftersom det utökade provsystemet gör att samma lärare eller rektor kan ha ansvar för många olika nationella prov.

Skolverket ser kontinuerligt över utformningen och innehållet i bedömningsanvisningarna som medföljer proven. I samband med Skolverkets och Skolinspektionens dialog kring omrättningen av nationella prov utbyts information om eventuella frågor som uppkommer vid omrättningen av proven. Det i sin tur bidrar till utvecklingen av bland annat bedömningsanvisningarna.

Inför 2014 års prov har exempelvis följande förtydliganden genomförts. I ämnesprovet i matematik i årskurs 6 har bedömningsanvisningarna för elevsvar på grän-

sen till godtagbart resultat förtydligats. Det framgår tydligare om ett elevarbete är godtagbart eller inte för alla nivåer i provet. I ämnesproven i NO har bedömningsanvisningarna utvecklats så att bedömningsanvisningarna till de tre proven i biologi, fysik och kemi liknar varandra mer än de gjorde tidigare. I SO-ämnena, som genomfördes som en utprövningsomgång under 2013, har lärarinformation och bedömningsanvisningar för alla fyra ämnen strukturerats på likartat vis för att uppnå samstämmighet över ämnesgränserna.

1.4 Tekniska hjälpmedel

Omfattningen av användningen av datorer och surfplattor ökar i skolorna. Skolverket får frågor kring genomförande av prov på dator både med och utan uppkoppling till internet. Att genomföra prov på dator eller läsplattor efterfrågas också från vissa skolor där eleverna är mycket vana vid att genomföra det mesta i undervisningen på dator. En naturlig utveckling blir att fortsatt se över möjligheten för att vissa delprov kan genomföras på dator. I Skolverkets delredovisning 2012 beskrivs användningen av tekniska hjälpmedel i ämnena engelska, matematik och svenska.

Det finns stora skillnader i hur skolor använder tekniken som del i undervisningen⁴ vilket utgör en utmaning för de nationella proven som avser att pröva elevernas kunskaper oavsett vilken undervisning de har fått. I matematik efterfrågas t.ex. riktlinjer om hur godtagbara svar ska redovisas då digitala verktyg används vid själva lösningen av ett givet problem och hur säkerheten ska garanteras när digitala verktyg tillåts vid provgenomförandet. I detta avsnitt följs resultatet upp från genomförda undersökningar och den tekniska användningen i proven i matematik samt naturorienterande och samhällsorienterande ämnen beskrivs.

Svenska och svenska som andraspråk

I Skolverkets tidigare redovisning beskrivs hur genomförandet av skriftliga delprov skulle följas upp. Den uppföljningen som genomfördes av provkonstruktörerna under 2013⁵ pekar särskilt ut två områden som viktiga för att säkerställa att provens innehåll inte sprids och att eleven själv har skrivit sin text. En god tillgång på vakter vid skrivtillfället och att skolan på något vis kopplar bort möjlighet till internetåtkomst behövs för ett säkert genomförande av provet.

Inom ramen för undersökningen har även en jämförelse mellan handskrivna och datorskrivna texter inom ett nationellt prov genomförts. Jämförelsen visar att de datorskrivna texterna går snabbare att skriva, är längre och har en mer korrekt styckeindelning. Men när en språklig bedömning görs av texterna är de inte bättre än de handskrivna. Ytterligare en kvalitativ studie⁶ genomförd på ett mindre antal hand- och datorskrivna texter undersöker om elevers texter skiljer sig åt utifrån vissa språkliga aspekter beroende på om texterna är skrivna på dator eller för hand. Även dessa resultat visar på att datorskrivna texter visserligen blir längre men att kvaliteten på de dator- och handskrivna texterna i stort är densamma. Vid dator-

---

⁴ SOU (2014:13)

⁵ Widman (2013)

⁶ Rakovic (2013)

skrivande uppkommer istället nya utmaningar för eleverna och de använder sig inte heller i så stor utsträckning av de stödfunktioner som ges vid datorskrivning.

Under våren 2014 kommer en modell för att genomföra det skriftliga delprovet i kurs 3 på dator att utvärderas. Resultaten av utvärderingen ska ge underlag för en kommande instruktion i det nationella provet som beskriver hur delprovet kan genomföras på ett säkert sätt samtidigt som provets autenticitet och kraven på underlag för bedömning behålls.

I ämnesprovet i svenska i årskurs 6 har häftet *Lärarinformation* förtydligats med information om datoranvändning vid de skriftliga delproven.

Matematik

Digitala verktyg är i dag en naturlig del av matematiken och en central del i kurs- och ämnesplanerna. Verktygen som kan förväntas användas i grundskolan sträcker sig dock inte längre än till vanliga miniräknare, även om vissa lärare väljer att i undervisningen arbeta med programvara som stödjer t.ex. dynamisk geometri. I gymnasieskolan är situationen en annan och i de högsta kurserna kräver undervisningen avancerade digitala verktyg som kan hantera algebra (så kallade computer algebra system, CAS). Av pedagogiska skäl är det inte ovanligt att dessa verktyg introduceras i tidigare kurser. Priserna för avancerade digitala verktyg sjunker stadigt och i dagsläget finns även olika gratis programvaror som används i gymnasieskolorna. Vilka digitala verktyg som krävs och vilka som får användas vid genomförandet av nationella prov avgörs främst av ämnesplanerna, men även faktorer som om det är kostnadsdrivande eller om verktygen kan användas till fusk och spridning av provmaterial måste beaktas. Det ställer också särskilda krav på de nationella proven då skolorna har helt olika digital infrastruktur.

I dagsläget efterfrågas främst riktlinjer för hur elevarbeten ska bedömas då digitala verktyg tillåts. Det gäller t.ex. hur mycket som ska redovisas vid samband med ekvationslösning då eleverna har tillgång till CAS. Till viss del pågår också arbete med detta genom de nationella provens bedömningsanvisningar, men det saknas vedertagna system och det saknas internationell standard eller vedertagen praxis inom akademien.

Skolverket har under 2011 undersökt möjligheterna att särskilt utreda säkerhetsaspekten i tillåtandet av digitala verktyg vid genomförandet av nationella prov i matematik. Bedömningen var 2012 att ett fortsatt arbete med den frågan är nödvändigt för att Skolverket ska kunna ge skolorna någon form av stöd för att hantera provsituationen med avseende på säkerhetsfrågor som rör spridning av provmaterial samt fusk. I takt med att den tekniska utvecklingen har fortgått och marknaden nu erbjuder en mängd digitala verktyg, men också tekniska lösningar för skolor att använda till att säkerställa provgenomförandet, har bilden blivit något annorlunda. Många skolor har idag fungerande säkerhetslösningar men fortfarande gäller dock att ett fortsatt arbete behövs om Skolverket ska kunna ge stöd till skolorna för att garantera säkerheten.

De skrivningar som gäller för användandet av digitala verktyg vid genomförandet av nationella kursprov är formulerade för att ta hänsyn till en divergerad digital

infrastruktur, samtidigt som de så långt som möjligt ska garantera säkerhet och minimera fusk.

Naturorienterande och samhällsorienterande ämnen

Genomförandet av de nationella proven i de samhällsorienterande och de naturorienterande ämnena kräver i dagsläget inga digitala lösningar eller tekniska hjälpmedel med undantag av kemi- och religionskunskapsproven i årskurs 6 där en kortare filmsekvens ska visas. Visningen av filmen sker gemensamt för alla elever, vilket i praktiken innebär tillgång till en DVD-spelare eller liknande för en hel klass eller grupp. Uppgiften kräver således inte att eleverna har tillgång till någon egen dator eller annat digitalt verktyg.

Eleverna får använda datorer, läsplattor, etc. som skrivhjälpmedel förutsatt att datorerna inte har åtkomst till internet. Detta gäller alla elever, även de som inte har behov av särskild anpassning. Rektor på skolan beslutar om eleverna ska få använda digitala hjälpmedel vid genomförandet av nationella prov.

Tekniska hjälpmedel och anpassning för elever med funktionsnedsättning

I Skolverkets delredovisning av uppdraget beskrivs vilka tekniska hjälpmedel som finns tillgängliga för anpassning vid genomförandet av nationella prov. Skolverket har fortsatt arbetet med att undersöka fler möjliga anpassningar utan att vad som prövas i provet går förlorat.

De anvisningar som finns i lärarinformationen till varje nationellt prov och som beskriver hur genomförandet kan anpassas för elever med funktionsnedsättning har reviderats, förtydligats och i vissa fall utökats. Denna information har också gjorts tillgänglig på Skolverket webbplats.

I de delprov i årskurs 3 och 6 i svenska och svenska som andraspråk som prövar elevens läsförståelse, ska eleven läsa texten själv utan stöd av tekniska hjälpmedel eller på annat sätt få texten uppläst för att delprovet ska pröva vad som avses. Dator kan användas vid genomförandet av de skriftliga delproven. Delar av läsförståelseprovet i ämnesprovet i engelska, årskurs 9 finns nu tillgängligt som uppläsning i neutralt röstläge för elever som själva inte kan läsa långa textstycken. Utprövningar genomförs för att ta reda på om samma typ av inspelningar skulle kunna erbjudas i kursproven i engelska.

För ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk i årskurs 9 och kursproven i samma ämnen samt för proven i matematik, samhällsorienterande och de naturorienterande ämnena finns textmaterialet inläst för elever med funktionsnedsättning och kan beställas i samband med att rektorn gör beställningen av det nationella provet.

1.5 Fortsatta utmaningar med att förtydliga anvisningar

För att säkerställa likvärdiga förutsättningar för alla elever i landet som genomför prov kvarstår ett antal utmaningar. Omfattningen av skolors sena eller missade beställningar av nationella prov ökar. Det medför att grund- och gymnasieskolor riskerar att inte kunna genomföra prov på fastställda provdatum. Det kan få till

konsekvens att provens innehåll blir känt för de elever som genomför provet vid ett senare tillfälle.

Det finns även oklarheter kring de enskilda utbildningsanordnare som fått tillstånd att sätta betyg, anordna provning samt utfärda betyg och intyg. För de anordnare som har betygsrätt varierar kunskaperna och förståelsen för föreskrifter och anvisningar kring nationella prov. Inom detta område finns därför behov av särskilda informationsinsatser och uppföljningar. Skolverket ser också ett utökad behov av att samråda med Skolinspektionen och SCB kring nya utbildningsanordnare med betygsrätt.

De skolenhetsregister som utgör underlagen för beställning och utskick av nationella prov och som uppdateras av SCB utgör även fortsättningsvis en utmaning. Skolenhetsregistren förändras kontinuerligt och påverkas av förändringar som sker i skolenheternas organisation runt om i landet under pågående läsår. Dessa förändringar i skolenhetsregistren påverkar bland annat den ämnestilldelning som görs för de nationella proven i NO och SO. Respektive urval görs på det skolenhetsregister som ligger närmast i tid för de nationella proven i NO respektive SO, det vill säga från och med december pågående läsår. Vissa skolenheter beställer prov vid en tidpunkt och ändrar därefter sin organisation vilket kan leda till att samma skolenhet tilldelas samma ämne två år i rad trots att det är Skolverkets ambition att skolorna ska erbjudas olika ämnen från ett år till ett annat. Under de sex år som NO-proven har genomförts är det dock få skolenheter som har fått samma ämne två år i rad.

Den snabbt växande digitaliseringen av skolan ställer också särskilda krav på att Skolverket fortsatt undersöker möjligheterna till förtydliganden av anvisningarna för användning av digitala verktyg och hjälpmedel vid provgenomförandet.

2. Stöd till lärare för bedömning och betygssättning

Enligt uppdraget ska Skolverket *fortsätta, och vid behov utveckla, arbetet med olika former av kompetensutveckling och stöd till lärare inom området bedömning och betygssättning.*

Skolverket genomför ett flertal satsningar där stöd ges till lärare i frågor kring bedömning och betygssättning. Insatserna består dels av specifikt inriktade aktiviteter kring betygs- och bedömningsfrågor, dels aktiviteter där betygs- och bedömningsfrågor ingår som en del av en pågående fortbildningsinsats. I detta avsnitt beskrivs inledningsvis de specifikt inriktade aktiviteterna kring bedömning och betygssättning.

2.1 Insatser med fokus på bedömning och betygssättning

Skolverket har inom ramen för uppdraget om bedömning och betygssättning i årskurs 6 under 2013 i samråd med Karlstads universitet och Högskolan i Lillehammer tagit fram en webbaserad utbildning (en så kallad massive open online course, MOOC) i bedömning och betygssättning med fokus på lärare i årskurs 4-6 och rektorer för motsvarande årskurser. Kursen har varit populär och fått många mycket positiva omdömen bland annat i sociala medier. Under det första året kursen

fanns tillgänglig deltog ca 4 000 lärare. Utifrån det stora intresset för kursen gör Skolverket bedömningen att fler lärare bör kunna ta del av insatsen under våren 2014. Under 2014 påbörjas en utveckling av nuvarande kurs så att den även ska kunna användas av lärare i årskurs 7–9, gymnasieskolan och i vuxenutbildningen. Från och med hösten 2014 kommer kursen att vara tillgänglig för alla lärare och tillhandahållas via Karlstads universitet.

Skolverket har tillmötesgått önskemål från olika ideella organisationer och nätverk samt från olika regionala utvecklingsenheter om utvecklingsinsatser kring bestämmelserna om betyg och elever med funktionsnedsättning. I utvecklingsinsatserna har även frågor om nationella prov och särskilt stöd för elevgruppen ingått. Insatserna har bestått av föreläsningar i olika delar av landet. Genom utvecklingsinsatserna och samråd med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) samt handikapporganisationerna har behovet av ett kompetensutvecklingsmaterial aktualiserats. Det har medfört att Skolverket tillsammans med SPSM har utvecklat ett kompetensutvecklingsmaterial som består av fyra filmer och ett skriftligt underlag som kommer att tillgängliggöras på både Skolverkets och SPSM:s webbplatser.

2.2 Insatser där bedömning och betygssättning ingår

Skolan har under senaste åren fått ett utökat åtagande genom tidigare betyg och en ny betygsskala. Detta har sammantaget medfört att behovet av stöd har ökat, vilket Skolverket prioriterar. Under 2014 genomför Skolverket ett antal fortbildningsinsatser där material om bedömning och betygssättning ingår.

I Matematiklyftet ingår bedömning för lärande och undervisning i alla moduler som ett av fyra didaktiska perspektiv. Allt material är fritt tillgängligt på lärportalen för matematik.⁷ Inom ramen för kommande uppföljningar och utvärderingar av matematiklyftet kommer Skolverket att kunna följa upp eventuella behov av fortsatt stöd kring betyg och bedömning i ämnet matematik.

Inom ramen för naturvetenskaps- och tekniksatsningen ingår en utbildning för NT-utvecklare där utbildningens första år fokuserar på bedömning för lärande. Inom ramen för satsningen genomförs även konferensserier för gymnasielärare inom naturvetenskap och teknik med föreläsningar om formativ bedömning samt workshops kring bedömning. Vidare har Skolverket publicerat en resurssida med bedömningsstöd.⁸

Inom ramen för lärarlyftet krävställer Skolverket att de kurser och utbildningar som ska stärka och fördjupa lärarnas kompetens ska ge kunskap om bedömning och betygssättning.

Skolverket har även tagit fram ett antal särskilda stödmaterial med inriktning mot bedömning och betygssättning och bedriver under 2014 en fortsatt aktiv behovsinventering för att närmare beskriva nödvändiga insatser rörande bedömning och betygssättning. Preliminära analyser ger vid handen att det trots bedömningsstöd och nationella prov finns brister i lärarnas förståelse av regelverket kring bedöm-

⁷ <http://matematiklyftet.skolverket.se/>

⁸ Se www.skolverket.se/ntundervisning/

ning och betygssättning och hur bestämmelserna ska tillämpas. Även om stödet för bedömning är omfattande (exempelvis via de nationella proven) så förefaller behovet av stöd fortsatt vara stort.

3. Information om sambedömning

Enligt uppdraget ska Skolverket *informera lärare och rektorer på vilka olika sätt sambedömning kan genomföras och också sprida goda exempel på sambedömning som har visat sig leda till en mer likvärdig bedömning och betygssättning.*

Skolverket har gett Högskolan i Kristianstad i uppdrag att gå igenom vetenskapliga rön och kartlägga nationella och internationella modeller för sambedömning. I uppdraget ingick att se över modeller för hur sambedömning kan bedrivas och vilka effekter som sambedömning kan få på likvärdigheten i bedömning och betygssättning. Resultaten av lärosätets genomgång av den vetenskapliga litteraturen och kartläggningen av praxis har sammanställts i en rapport där exempel på sambedömningspraxis utifrån olika syften och förutsättningar ges.⁹

Utifrån rapporten har sedan Skolverket utarbetat ett stödmaterial: ”Sambedömning i skolan – exempel och forskning”. Materialet finns tillgängligt på Skolverkets webbplats och i tryckt form. Det distribuerades till skolorna våren 2014. Tillsammans med Högskolan i Kristianstad har Skolverket också tagit fram en film om sambedömning som finns tillgänglig på Skolverkets webbplats.

Inom ramen för utveckling av nationella prov i historia i årskurs 9 har studier på sambedömning i de nationella proven genomförts. Det har gett värdefull kunskap om hur lärare använder bedömningsunderlagen. Resultaten visar att det krävs en god struktur för hur sambedömningsamtalen om de autentiska elevlösningarna ska gå till.

4. Kvalitetssäkring av nationella prov

Enligt uppdraget ska Skolverket *kvalitetssäkra ämnes- och kursproven så att de bättre än i dag kan användas för att bedöma kunskapsutvecklingen över tid, bl.a. genom att säkerställa att proven håller en jämn svårighetsgrad så det blir möjligt att år från år följa och jämföra olika skolors och huvudmäns resultat från de nationella proven.*

Skolverket ger i uppdrag till många olika lärosäten, institutioner och provkonstruktörsgrupper att konstruera och utveckla nationella prov. De prov som ingår i systemet är delvis olika i sin karaktär. De olika lärosätena som har Skolverkets uppdrag att konstruera nationella prov har olika tradition och erfarenhet. Prioritering av vilka grundläggande frågor som utmärker en god bedömning i relation till provens syften kan också skilja sig åt mellan de olika lärosätena.

De insatser som redovisas här är sådana som genomförts som en följd av regeringsuppdraget. Det är viktigt att uppmärksamma det faktum att dessa beror på vilket behov som finns för det enskilda provet samt utifrån vad som ansetts vara genomförbart med tanke på det specifika lärosätets förutsättningar.

---

⁹ Skolverket (2013a)

De insatser Skolverket har vidtagit för att ytterligare stärka provens stabilitet har utgått ifrån provens två syften. Med utgångspunkt i det första syftet att stödja lärarnas bedömning och betygssättning är det viktigt att proven prövar så stora delar av kurs- och ämnesplanerna som möjligt och att uppgifterna är av varierande art så att eleverna verkligen får visa vad de kan. För att ge ett bättre underlag för det andra syftet att följa upp resultat på skolnivå, huvudmannanivå och nationell nivå har ett antal övergripande åtgärder vidtagits. Dessa beskrivs i de följande tre avsnitten. Därefter följer en diskussion om effekterna av insatserna samt ett avsnitt om fortsatta utmaningar i avsnitt 4.4 och 4.5. I avsnitt 4.6 återfinns en sammanfattande redogörelse för de konkreta insatser lärosätena genomfört för de nationella proven.

4.1 Ramverk för likvärdiga nationella prov

För att tydliggöra provkonstruktionsprocessen och de avväganden som ligger till grund för provens utformning har lärosätena fått i uppdrag av Skolverket att utifrån särskilda riktlinjer¹⁰ utveckla ramverk för de nationella prov där det tidigare inte fanns sådana. Enligt riktlinjerna ska dessa ramverk ange hur provens sammansättning ska vara och vilka åtgärder lärosätet vidtar för att säkerställa att proven håller en jämn svårighetsgrad. I ramverken framgår även vilka avvägningar som lärosätet gjort vid sammansättningen av proven.

Den kvalitetssäkring av proven som ska beskrivas i ramverken utgår från en genomtänkt process för hur proven ska tas fram utifrån i förväg definierade kontrollpunkter och granskningar. Ramverken ska synliggöra konstruktionsprocessen och innebär en ytterligare tydlighet i dokumentationen kring provutvecklingen. Den ökade transparensen ska leda till bättre möjligheter för utvärdering och kvalitetssäkring av de nationella proven och kommer sannolikt att bland annat leda till större jämförbarhet av provresultat över tid.

Erfarenheterna av arbetet med provspecifika ramverk har aktualiserat frågan om möjligheten att initiera ett ramverk som på systemnivå beskriver och specificerar kvalitetskriterier för de nationella proven. Bedömningen är att ett sådant systemramverk är högst angeläget och kräver särskilda insatser med internationell och nationell expertis på området. Förberedelse för fortsatt arbete med ett systemramverk för de nationella proven är också initierat 2014.

4.2 Utveckling av kravgränssättningen vid nationella prov

För att utveckla prov med jämn svårighetsgrad ställs stora krav på den kravgränssättning som genomförs för att komma fram till de poänggränser och nivåer som anges i proven för godtagbara kunskaper och för de olika betygsstegen. Att kravgränssättningsproceduren är stabil och effektiv blir därför en viktig del i arbetet med att öka jämförbarheten av provresultaten över tid.

De olika lärosätena har var för sig vidareutvecklat arbetet med olika kravgränssättningsförfaranden. Vidareutvecklingen av kravgränssättningsarbetet har bland annat bestått av utbildning av de lärare som deltar i arbetet med kravgränssättning samt

---

¹⁰ Dnr 2011:1242

utveckling av metoder för att göra välgrundade beslut om kravgränser i proven. Det arbete som påbörjats är ett långsiktigt arbete.

4.3 Utveckling av utprovningssystemet

Genom välutvecklade utprovningssystem kan kvaliteten i proven stärkas. Utprovningarnas volym och kvalitet spelar stor roll för stabiliteten i proven. Utprovningar som är representativa för den grupp elever som ska genomföra proven ger bland annat värdefull information om hur elever klarar av att lösa de uppgifter de ställs inför. Det faktum att elever och lärare ägnar mer tid åt att genomföra nationella prov i ett utökat provsystem innebär ökade svårigheter att få tillräcklig kvalitet och volym i de utprovningar som genomförs. I flera fall har det ansetts vara nödvändigt att få mer gedigen information från utprovningarna och särskilda åtgärder har vidtagits för att utöka utprovningens volymerna för de olika proven. För att ytterligare stärka utprovningssystemet har även olika typer av kopplingar mellan prov från olika år undersökts. Sådana kopplingar kan till exempel bestå av en utprovning där material för kommande prov prövas ut i samband med genomförandet av ett ordinarie prov. En annan sådan koppling kan vara att samla in provresultat på uppgiftsnivå från ordinarie prov från samma elever som deltagit i en utprovning. Avsikten har varit att hitta metoder som är användbara i relation till provens olika egenskaper och på så vis stärka resultatens jämförbarhet över tid utan att i stor utsträckning öka provens omfång eller minska ambitionsnivån i att pröva även svårbedömda delar i proven.

Skolverket har också till lärosätena föreslagit en tentativ modell, skissad av Kristian Ramstedt, för samtidig utprovning, stabilisering och länkning av prov¹¹. I korthet innebär den föreslagna modellen att ett nationellt prov konstrueras på vanligt sätt och att kravgränser fastställs enligt gängse metoder. Dessa kravgränser kommer sedan att ligga till grund för efterföljande prov. Det betyder att efterföljande prov kommer att länkas på sådant sätt att de gränser som fastställdes för det första provet kommer att länkas till efterföljande prov. Det första provet i serien sätter alltså normen eller manifesterar den standard som ska gälla och det finns därför skäl att konstruera detta med särskild noggrannhet. Modellen har genomgått teoretisk granskning med hjälp av Göteborgs universitet och testas också att praktiskt genomföras av Umeå universitet.

4.4 Effekterna av insatserna och möjliga förväntningar

Effekterna av de olika insatserna är i dagsläget svåröverblickbara. Insatserna kräver långsiktighet och har genomförts samtidigt som implementeringen av omfattande skolreformer vilket försvårar utvärdering. För ämnesproven i årskurs 9 finns endast provet som gavs våren 2013 som till viss del har påverkats av de utvecklingsinsatser som lärosätena har inlett. Nya kursplaner är något som kan påverka resultatet och jämförbarheten över tid. Proven kan i viss mån också behöva förändras utifrån de slutsatser man kan dra vid uppföljningen av provet våren 2013. De prov i årskurs 9 och gymnasieskolan som konstruerats för provomgången vårterminen 2014 är ut-

---

¹¹ Dnr 2011:1242

prövade i större elevgrupper och är konstruerade utifrån den provmodell som specificerats i ramverket.

För kursproven råder i stort samma förutsättningar som för ämnesproven. De prov som genomförs på vårterminerna är de där uppföljningar kan göras. Proven som genomförs under hösten lämpar sig mindre för uppföljningar. Under hösten genomför avsevärt färre elever prov och fördelningen är ojämn över de olika programmen. Ytterligare en försvårande faktor för att se resultaten av de kvalitetshöjande åtgärderna redan under 2014 är att helt nya prov utvecklats i både svenska och matematik för nya kurser. Även kursproven kan komma att behöva revideras, vilket i sin tur riskerar att orsaka sämre jämförbarhet över tid i ett inledande skede. Revideringarna kan behöva göras utifrån till exempel mätsäkerhets-, innehålls- eller genomförbarhetsperspektiv eller uppdrag om förändrade syften med proven.

4.5 Utmaningar med ytterligare stabiliserande åtgärder för nationella prov

För de nationella proven har således tre övergripande åtgärder vidtagits för att stärka provens jämförbarhet över tid. Ramverk har utvecklats för proven, kravgränssättningsmetoderna har studerats och utvecklats och utprövningarna har utökats. Det finns dock utmaningar som kvarstår kring kravgränssättningsmetoder och utprövningar.

I arbetet med att stärka kravgränssättningen är det viktigt att de som deltar i kravgränssättningen har god kännedom om undervisning i kursen eller ämnet. De som deltar ska också ha god kännedom om elever och kunskapskraven i den aktuella kursen/ämnet. Dessa två krav är svåra att uppfylla i samband med en övergång till nya kurs- och ämnesplaner. Det påverkar möjligheterna att på kort sikt se resultatet av de kravgränssättningsåtgärder som vidtagits för flertalet prov. På sikt är ändå arbetet med kravgränssättningen i proven avgörande för provens jämförbarhet över tid.

En utmaning i provkonstruktionen under åren 2011 till 2013 har för många prov varit möjligheten att pröva uppgifter på elever som fått undervisning utifrån de nya styrdokument. Konsekvensen blir att de första provens utprövningar visar ett resultat där eleverna fått undervisning under en lång del av sin skoltid enligt de tidigare styrdokument. De lärare som gör bedömningarna av elevernas prestation har också en längre erfarenhet av de föregående styrdokument. Både utprövningarna och kravgränssättningen blir därmed osäkrare första gången proven ges. Det innebär att det är komplicerat att utgå ifrån ett första prov vilket kommande prov sedan länkas till redan under 2013 eller 2014 till vilket resultat för kommande prov kan länkas. Länkning av proven bedöms dock vara viktig för att stärka provresultatens jämförbarhet över tid.

För att i högre grad kunna göra jämförelser över tid har omfattningen på utprövningarna utökats. Mer omfattande utprövningar kan ge en mer rättvisande bild av uppgifternas svårighetsgrad. En utökning av utprövningar får dock konsekvenser i form av utökade kostnader för utveckling av nationella prov samt en påverkan på lärarnas arbetstid. Mängden nationella prov medför ett stort behov av att lärare och elever kan delta i utprövningar. Det finns därför en risk att både lärare och elever

upplever en provtrötthet om de utöver det ordinarie provet även ombeds att delta i utprovningar av provmaterial. Redan idag tackar lärare i grundskolan i vissa ämnen aktivt nej till att delta i utprovningar på grund av en stor arbetsbörda och med hänsyn till eleverna som är trötta efter att ha genomfört flera nationella prov.

4.6 Konkreta åtgärder för kvalitetssäkring av ämnes- och kursprov

Flera olika konkreta insatser har genomförts för att kvalitetssäkra de nationella proven. Insatserna som genomförts, studier som initierats och åtgärder som inte ännu är avslutade har anpassats utifrån de olika provens förutsättningar och i samråd med de experter som konstruerar och utvecklar proven. Vissa prov är relativt nya i systemet och där kan det handla om att i första hand skapa stabila rutiner och fungerande bedömningsmodeller. Vilka åtgärder som är möjliga hänger också samman med hur provformatet har kommit att utvecklas under åren utifrån gällande styrdokument. Det har t.ex. betydelse om ett ämne kräver stora autentiska uppgifter, inslag av muntlig kommunikation och om ett ämne eller årskurs har nått nationellt vedertagen konsensus som rör centralt innehåll.

De åtgärder och studier med anledning av regeringsuppdraget som presenteras nedan är sammanfattade utifrån de olika lärosätenas verksamhetsberättelser och särskilda underlag som inkommit med anledning av denna redovisning.¹²

Ämnes- och kursproven i engelska

I engelska genomförs nationella prov i årskurs 6 och 9 samt på gymnasiet i kurserna engelska 5 och engelska 6.

Provutvecklingen i engelska har redan från början vid mitten av 1990-talet fokuserat på jämförbarhet över tid och har preciserat mätteoretiskt orienterade principer i ramverk för verksamheten. För proven i engelska har det också varit relativt problematiskt att genomföra storskaliga utprovningar.

Under 2013 har ett arbete bedrivits med fokus på olika analysmetoder med det långsiktiga målet att ytterligare stärka stabiliteten inom och mellan prov och därmed över tid. I konstruktionen av de prov som når skolorna finns ambitionen att alltid inkludera ankaruppgifter. Genom denna ankring blir det möjligt att länka prov till varandra och då göra retrospektiva analyser av både utfall och utveckling över tid. De kontinuerliga studier av provmaterialens egenskaper som gjorts visar på god validitet och reliabilitet.

Med avslut 2013 har ett särskilt projekt kring provstabilitet bedrivits i samarbete med professor Norman Verhelst. I projektet undersöktes fem prov i årskurs 9 (2001, 2003, 2005, 2006 och 2011). Resultaten visar på att reliabiliteten i de fem proven är stabil över åren på gruppnivå. Verhelst konstaterar att "(...) *the reliability of the five tests in the tested population is excellent and quite stable across the years*"¹³ Trots den höga reliabiliteten i engelskaproven visar det sig att det för den enskilda eleven finns en betydande osäkerhet i den provpoäng som observeras. Osäkerheten gäl-

¹² Dnr 2011:1242

¹³ Textbilaga till verksamhetsberättelse från Göteborgs universitet för projektet Nationella prov i främmande språk, budgetåret 2013 (Dnr 2011:1242)

lande provpoäng för enskilda elever är rimligtvis inte ett problem enbart för proven i engelska, utan kan förmodas gälla samtliga nationella prov.

Vidare undersöktes även om de betygsgränser som fastställts i proven var jämförbara mellan de olika proven. Resultaten visar på en svag tendens till förskjutning mot lägre krav över tid för i synnerhet betygsstegen VG och MVG. Motsvarande undersökningar har inte genomförts för prov i andra ämnen och är inte heller möjliga att genomföra i de prov som saknar systematisk användning av ankaruppgifter. Det förefaller dock intressant och angeläget att motsvarande analyser görs i större skala och givetvis även i övriga ämnen.

Som ytterligare en del i projektet prövades en av Kristian Ramstedt tentativt beskriven modell för länkning av prov genom kvantitativa analyser. Resultaten visar på att just den föreslagna modellen som prövats inte ger resultat som är stabila över tid.

Ämnes- och kursproven i matematik

Det produceras årligen 21 nationella prov i matematik. Dessa genomförs i årskurs 3, 6 och 9 samt i kurserna matematik 1a-c, 2a-c, 3b-c och 4. Proven konstrueras vid två olika lärosäten och för olika skolformer. Samtliga prov är antingen nyligen införda eller förändrade med anledning av reformerna 2011. Arbetet med att öka jämförbarheten av provbetygen över tid har särskilt fokuserats med start 2011. De insatser som gjorts har i första hand riktat sig till där nationella prov funnits under en längre tid, d.v.s. ämnesprovet i åk 9 och kursproven.

Generellt sett för proven i matematik har utbildning i kravgränssättning genomförts där olika kravgränssättningsmodeller har använts. Antalet poäng på proven har också ökat för att bland annat ytterligare säkra reliabiliteten. Detta har delvis organiserats genom en kortsvarsdel med många uppgifter som ska vara lätta att bedöma. Det har under 2013 införts rutiner för att uppgifterna prövas av ett större antal elever vid utprovningarna och en utökning ankaruppgifter vid utprovningar har genomförts. Utifrån dessa förändringar kan kalibrering ske i större utsträckning.

Med start 2013 har ett särskilt arbete inletts med att för vissa av matematikproven knyta särskilda skolor till utprovningarna. Dessa skolor ska tillsammans kunna sägas bättre representera landet. På så vis förväntas både högre kvalitet i utprovningarna och tillräckliga utprovningensvolym¹⁴.

För att lärare ska ges större möjligheter att bedöma elevernas lösningar och svar på ett likvärdigt sätt har ett särskilt arbete med att standardisera formuleringarna i bedömningsanvisningarna genomförts¹⁵.

På uppdrag av Skolverket har ett försök med en länkingsutprovning av ett matematikprov i kurs 2b pågått med start 2012. Avsikten är att undersöka vilka teoretiska och praktiska svårigheter och möjligheter som en av Kristian Ramstedt skissad modell av samtidig utprovning kan ha. Analysen av detta försök kommer för-

---

¹⁴ Med start för äp9 2013 och kursproven för matematik 1 a-c 2014

¹⁵ Sådant standardiseringsarbete ingår alltid som naturlig del av utvecklingen av proven, men här har särskild vikt lagts vid detta för kursproven för matematik 2 a-c, 3b-c och 4.

hoppningsvis att t.ex. ge svar på hur stora fel som uppstår på grund av de antaganden som måste göras vid ekvivaleringen. De preliminära analyserna visar att de kursprov som idag utvecklas för att i första hand täcka ämnesplanen troligtvis är för komplicerade för att kunna länkas på ett bra och uthålligt sätt. Försöksverksamheten med länkning genom samtidig utprovning delredovisas hösten 2014.

Ämnesproven i naturorienterande ämnen

Ämnesproven i NO genomförs både i årskurs 6 och 9. För proven i årskurs 6 var det första gången de genomfördes våren 2013. För att kunna planera för att följa resultatutveckling över tid kan allra tidigast 2014 års prov användas som startpunkt. Det finns dock fördelar med att ytterligare vänta något år för att bättre kalibrera startpunkten för de prov mot vilka resultat kan jämföras över tid. Redan nu finns dock tecken på viss stabilitet i den utvecklade modellen för de tre proven.

Arbetet med kravgränssättningen av NO-proven har utvecklats så att tre av varandra oberoende grupper genomgått en på förhand utarbetad kravgränssättningsprocess som genomfördes på likartat sätt vid de tre lärosätena. Denna resulterade i att kravgränserna bedömdes ligga på nästan samma nivå i de tre ämnena.

För proven i årskurs 9 återkommer uppgifter i liknande form, s.k. standarduppgifter. Dessa uppgifter granskas alltid i relation till tidigare uppgifter så att samma nivå av komplexitet behålls. Att på detta sätt använda information från tidigare prov och uppgifter ger en likvärdighet såtillvida att kraven för att få poäng inte förändras.

Ämnesproven i samhällsorienterande ämnen

Proven i de samhällsorienterande ämnena (geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap) för årskurs 6 och 9 genomförs för första gången under våren 2014. Under år 2013 genomfördes en första utprovningssomgång. För att proven i de samhällsorienterande ämnena ska kunna fungera som utgångspunkt för en stabilisering bör de först vara grundligt kvalitetssäkrade.

De åtgärder som i dagsläget vidtagits för att möjliggöra en jämn svårighetsgrad i proven utgår från jämförelser mellan utprovningarnas resultat och elevernas slutgiltiga provresultat. På så sätt kan poänggränserna över tid länkas till varandra. Tre olika datakällor används som underlag för de kravgränser som fastställs i proven. Den första källan utgår från statistik från utprovningar, den andra utifrån lärarenkäter och den tredje utifrån ställningstaganden från en grupp med kravgränssättare.

För ämnesproven i SO har även ett arbete med bedömningsanvisningarna stått i fokus för ytterligare möjliggöra jämförelser mellan prov över tid.

Ämnes- och kursproven i svenska och svenska som andraspråk

Under åren har områden kring utprovningens volymer, kravgränssättning och möjligheter till länkning undersökts och utvecklats. Utprovningens volymerna har utökats och utprovningarna genomförs i flera led. I den slutliga utprovningen inför ett prov görs inga eller ytterst få ändringar av det material som kommer att ingå i det skarpa provet. Rutinerna kring kravgränssättningen av proven har standardiserats och de lärare som deltar i kravgränssättningen av proven har också genomgått en utbildning.

För ämnesproven i årskurs 6 och 9 har värderingen av svårighetsgraden i läsförståelseproven särskilt utvecklats så att svårighetsgraden på frågorna fastställs utifrån tre komponenter: lärarens skattning av elevens förmåga, elevens resultat vid utprovningen och provgruppens bedömning av frågans svårighetsgrad. Dessa tre har uppvisad god korrelation.

Konstruktionsprocessen för provet i läsförståelse i gymnasieskolans kurs 1 har utvecklats genom förbättrade metoder för att i förväg bedöma provets svårighetsgrad. För detta syfte utgår man från en kombination av länkning i samband med statistisk analys av utprovningens resultat och kvalitativa analyser utförda av en kravgränssättningsgrupp. I provet har principerna för beräkning av delprovsbetyg anpassats till kravet att kunna justera provets kravgränser efter de statistiska och kvalitativa analyserna.

För delprovet i läsförståelse i kurs 1 finns vissa begränsningar i möjligheten att säkert bedöma svårighetsgraden mellan åren, trots de förbättrade metoder som införts. De statistiska beräkningarna bör egentligen göras på ett minst dubbelt så stort underlag som det nuvarande för att dessa analyser skulle ge säker information. En försvårande omständighet är att tre prov produceras varje år inom samma kurs, vilket medför mycket stora utprovningens volymer redan nu och belastar lärare som deltar i utprovningarna.

5. Utveckling av analyser av resultat från nationella prov

Enligt uppdraget ska Skolverket *utveckla redovisningarna av resultat på nationella prov så att de blir mer analyserande och på så vis ett bättre stöd för den nationella uppföljningen av skolans resultat, t.ex. att det ingår jämförelse inom och mellan skolor och huvudmän, jämförelse av bakgrundsfaktorer, resultatutvecklingen över tid, koppling till andra nationella och internationella uppföljningar och utvärderingar samt slutsatser.*

För att utveckla de nuvarande resultatredovisningarna i enlighet med regeringsuppdraget krävs att en särskild verksamhet byggs upp med statistiskt inriktad analys och resultatredovisning av nationella prov som första prioritet. Den nuvarande redovisningen är deskriptiv och uppbyggandet av en mer analyserande verksamhet måste ges tid och särskilda resurser. Utvecklingsarbetet har påbörjats men utifrån den ambitionsnivå regeringsuppdraget uttrycker kan Skolverket inte sägas till fullo ha realiserat regeringsuppdraget gällande utveckling av resultatredovisning.

Regeringsuppdraget har löpt parallellt med implementering av nya reformer vilket har påverkat prioriteringar och försvårat arbetet med att utveckla nya rutiner för resultatanalys.

5.1 Skolverkets uppföljning av resultat från nationella prov

- Skolverket redovisar årligen resultaten på de nationella proven i samtliga skolenheter för årskurs 3, 6 och 9 i grundskolan och resultaten på kursproven för gymnasieskolan redovisas två gånger om året. Nationella slutprov för utbildning i svenska för invandrare (sfi) redovisas årligen för samtliga kommuner. Sedan den 1 oktober 2013 ska även de nationella proven (kurs-

proven) användas som stöd för bedömning och betygssättning inom den kommunala vuxenutbildningen på gymnasial nivå. Skolverket redovisar resultaten för den kommunala vuxenutbildningen för första gången i juni 2014.

- Resultaten sammanställs även i kortare promemorior i samband med publicering av den officiella statistiken. I den årliga rapporten ”Beskrivande data”¹⁶ redovisas resultaten tillsammans med den övriga statistiken om elever, lärare, kostnader och skolenheter som Skolverket samlar in.

Jämförelser av resultat från nationella prov mellan och inom skolenheter och huvudmän

- Resultaten på de nationella proven publiceras idag främst i tabellform på nationell nivå som officiell statistik och i databaserna SIRIS och Jämförelsetal, som framför allt utgör underlag för huvudmän och skolenheters egna uppföljningar och analyser på lokal nivå.
- I enlighet med regleringsbrevet publicerar Skolverket årliga rapporter¹⁷ om relationen mellan kursbetygen och resultaten på de nationella proven. I rapporterna redovisas variationen i nettoavvikelse mellan skolenheterna på ett mer övergripande sätt än i SIRIS. Skolverket planerar inför våren 2015 en liknande redovisning för skillnader mellan skolenheternas resultat på de nationella proven för grundskolan.

En mer överskådlig redovisning av samtliga huvudmän försvåras av att karaktären på huvudmannaskapet skiljer sig åt mellan kommunala och enskilda huvudmän. Flertalet enskilda huvudmän, till skillnad från de flesta kommunala huvudmän, ansvarar enbart över en skola, vilket betyder att jämförelser mellan enskilda huvudmän till stor del blir det samma som en jämförelse mellan fristående skolenheter. En lösning kan vara att gruppera enskilda huvudmän, det är dock osäkert hurvida en dylik gruppering skulle utgöra ett förbättrat stöd för den nationella uppföljningen av resultaten på de nationella proven.

Skolverket samlar idag in uppgifter om klass/undervisningsgrupp, vilket möjliggör jämförelser inom skolenheterna. För att Skolverket i högre utsträckning än vad som görs idag ska kunna genomföra fördjupade jämförelser inom skolenheter behövs ytterligare utvecklingsarbete med t.ex. definitioner av vad en klass eller undervisningsgrupp är. Jämförelser inom skolenheter begränsas dels av att det ofta handlar om för små tal, dels att skolenheterna organiserar sig på olika sätt.

Förutsättningarna för att genomföra regeringsuppdraget om utvecklade redovisningar och utökade analyser har påverkats av de omfattande skolreformerna genom att det t.ex. har införts nya kurs- och ämnesplaner och att omfattningen av nationella prov har ökat. Tid och resurser kan frigöras för utökade analyser av resultat i takt med att de nationella proven stabiliseras, reformerna implementeras och både uppgiftslämnare, SCB och Skolverket etablerar fungerande rutiner för nya datainsamlingar.

---

¹⁶ Se t.ex. Skolverket (2014a)

¹⁷ Se t.ex. Skolverket (2013b)

5.2 Jämförelse av bakgrundsfaktorer vid analys av nationella prov

Skolverket använder olika slags bakgrundsfaktorer vid analyser av provresultaten, dels elevernas förutsättningar och bakgrund, dels faktorer som kan härledas till skolenheterna. Bakgrundsfaktorer som handlar om elevers förutsättningar, är exempelvis föräldrarnas utbildningsnivå eller om eleven invandrat före eller efter skolstart.¹⁸

Skolverket använder sedan en tid även bakgrundsfaktorer relaterade till skolenheterna, till exempel skolstorlek, lärarnas behörighet och typ av pedagogisk utbildning, för analyser av resultaten på nationella prov.¹⁹ Dessa faktorer syftar till förbättrade analyser av provresultaten och har också till viss del bäring på variationen av provresultat mellan skolenheter.

I Skolverkets befintliga statistikinsamling ingår även andra faktorer som skulle kunna inkluderas i resultatredovisningen och analyseras i högre utsträckning än vad som görs idag, t.ex. lärartäthet, läraromsättning på skolan eller antal lärare per rektor.

I ett regeringsuppdrag från 2012²⁰ efterfrågades även ett särskilt mått på skolor som möjliggör jämförelser av enskilda skolenheters bidrag till elevernas kunskapsutveckling (value-added). I den av Skolverket påföljande redovisningen från 2013 slogs det vidare fast att företrädare för lokal nivå också efterfrågar denna typ av mått som komplement till SALSA. Även Friskolekommittén argumenterar i sitt slutbetänkande från 2013 för att det de kallar förädlingsvärde, det vill säga skolans bidrag till elevens prestationsutveckling, bör utgöra en viktig del i det nya nationella informationssystem som de föreslagit.

För att göra uppföljningar av likvärdig utbildning och elevers lika möjligheter är det av stor vikt att kunna göra jämförelser av vissa bakgrundsfaktorer. Nationella prov och internationella studier kan komplettera varandra när det gäller möjligheterna att göra sådana likvärdighetsanalyser. Skolverkets senaste rapport²¹ om likvärdighetens utveckling använder internationella studier och registerdata för att belysa utvecklingen.

5.3 Koppling till andra nationella uppföljningar och utvärderingar

I syfte att öka tillgängligheten och samtidigt erbjuda användare en mer samlad bild av provresultat har Skolverket skapat en samlingssida för resultaten på de nationella proven och resultaten på nationella och internationella uppföljningar och utvärderingar.²²

De nationella proven utgör underlag för analyser på olika nivåer. Skolverket har analyserat de nationella proven i ett antal nationella utvärderingar såsom Likvärdig

---

¹⁸ T.ex. publicering av provresultat i kategorin ”statistik i tabeller”

<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/grundskola/provresultat>

¹⁹ Se t.ex. Skolverket (2014b), Skolverket (2009a) och Skolverket (2009b)

²⁰ Regeringen (2012)

²¹ Skolverket (2012b)

²² www.skolverket.se/provresultat

betygssättning i gymnasieskolan?²³ och Provbetyg - Slutbetyg - Likvärdig bedömning?²⁴

De nationella proven kan även utgöra en del i nationella ämnesutvärderingar såsom i den nationella utvärderingen 2003²⁵. Skolverkets nationella ämnesutvärderingar kan också komplettera med kunskap i ämnen/ämnesområden som inte har nationella prov och inte täcks av de internationella studierna. För närvarande utvärderas ämnena bild, musik och slöjd.

I Skolverkets budgetunderlag för 2015-2017 poängteras att en fördjupning och breddning av resultatutvärderingarna förutsätter att de internationella studierna kompletteras på ett resurseffektivt sätt med nationella ämnesutvärderingar.²⁶ Det är viktigt att även ämnen som inte omfattas av internationella studier utvärderas för att fånga skolans breda uppdrag.

5.4 Internationella studier och nationella prov

De internationella studierna så som PISA och TIMSS är utformade för att möjliggöra jämförelser, över tid och mellan länders utbildningssystem. Kunskapsmätningarna har inte bara blivit fler, de har också tagit formen av program där studierna genomförs med regelbundenhet t.ex. vart tredje eller vart fjärde år. Studierna är konstruerade för att möjliggöra stabila och rättvisande jämförelser över tid, d.v.s. de ger trendbeskrivningar. Studierna utgör en möjlighet att jämföra de svenska elevernas kunskapsnivå i förhållande till andra länder och inte minst så utgör de, med de data som idag finns tillgängliga, det bästa sättet att läsa av kunskapsutvecklingen över tid. De internationella studierna ger viktiga signaler, samtidigt som de inte ger ”hela sanningen” och enbart täcker en del av det som är skolans uppdrag enligt gällande styrdokument. En förutsättning för att det ska vara meningsfullt att studera resultaten på nationella prov i ljuset av internationella studier genom kvantitativa analyser är att resultaten från både de internationella studierna och de nationella proven har tillräckligt hög mätsäkerhet och kursplanemässig relevans.

Överensstämmelse mellan de kunskaper nationella prov och internationella studier prövar

För att undersöka samstämmigheten mellan vad de internationella studiernas prövar (studiernas ramverk) och nationella styrdokument inklusive nationella prov genomför Skolverket särskilda valideringsstudier²⁷ med syftet att på en säkrare grund kunna förstå hur internationella studier förhåller sig till bland annat kursplaner och nationella prov. Första gången sådana valideringsstudier genomfördes i Skolverkets regi var 2006 för PIRLS, TIMSS och PISA. Skolverkets bedömning, som kommer till uttryck i valideringsstudiernas rapporter och sammanfattningar, är att det är god överensstämmelse mellan internationella studier och de nationella

---

²³ Skolverket (2009b)

²⁴ Skolverket (2007)

²⁵ Skolverket (2004)

²⁶ Skolverkets budgetunderlag 2015-2017, Dnr 1.1.2-2014:253.

²⁷ Skolverket (2006a) jämför med Skolverket (2006b), Skolverket (2008a), Skolverket (2009c), Skolverket (2009d), Skolverket (2012c), Skolverket (2012d)

kursplanerna, samt mellan nationella prov och de uppgifter som ingår i de internationella studierna²⁸.

För närvarande pågår en valideringsstudie av 2011 års kursplaner i relation till PISA:s ramverk i matematik, nationella prov i matematik och PISA-uppgifter i matematik.

För att med sofistikerad statistisk analys kunna studera variationen i resultat mellan nationella prov och internationella studier behövs en direkt koppling på individnivå mellan de två provsystemen. Denna koppling är beroende av möjligheten att samla in deltagande elevers personnummer.²⁹ För att samla in personnummer krävs det särskilda administrativa insatser för personalen på skolorna. I fälttesten inför TIMSS 2015 och TIMSS Advanced 2015 kommer personnummer att samlas in. En uppföljning av hur detta fallit ut får avgöra hanteringen inför huvudstudierna. Som genomförs våren 2015.

Skillnader i utformning av nationella prov och internationella studier

De internationella studierna kan täcka av stora kunskapsområden utan att för den skull tvinga varje elev att göra ett stort antal uppgifter. Detta har lett till en komplicerad testmetodik där varje elev endast gör ett provhäfte med en mindre andel, ca 10-15 % av de uppgifter som ingår i provet. Men eftersom de olika uppgiftshäftena är länkade till varandra genom att vissa uppgifter är gemensamma kan alla elevers resultat överföras till en gemensam förmågeskala. Nackdelen med denna ansats är att resultatet för en enskild elev blir osäkrare men resultaten på grupp- eller landnivå blir säkrare genom att mätinstrumentet (provet) kan täcka av en större del av de kunskaper den internationella studien avser att mäta.

Den använda metodiken är baserad på modern testteori (Item response theory, IRT³⁰) och är teoretiskt och statistiskt komplicerad. Den kräver hög teoretisk och mätteknisk kompetens. De internationella studierna är omfattande och kostsamma men genom att många länder delar på kostnaderna blir de överkomliga för mindre länder. De internationella studierna är främst skapade för att mäta trender, främst när det gäller kunskapsutveckling och särskild betoning läggs på studiernas mätsäkerhet. När det gäller provens ämnesmässiga innehåll baseras de på ramverk som specificerar kunskapsinnehållet och de förmågor som avses bli prövade. Eftersom ramverken är gemensamma för alla länder är analysen av hur väl de representerar de egna nationella kursplanerna en viktig, men svår del av resultatanalysen. Man kan sammanfattningsvis säga att de internationella studiernas mättekniska kvalitet är hög, däremot är provens innehållsliga relevans till de nationella kursplanerna mer svårbedömd.

De nationella proven har en delvis omvänd situation. De konstrueras med de nationella kurs- och ämnesplanerna som utgångspunkt och har därför hög innehållslig relevans. Detta innebär att de strävar efter att pröva de olika förmågor som lyfts

---

²⁸ Se t.ex. Skolverket (2013c) och Skolverket (2006b)

²⁹ Detta arbete har förenklats på senare år i och med den utvärderingssekretess som trädde i kraft 2010.

³⁰ Se t.ex. Crocker & Algina (2006).

fram i de nationella styrdokumenterna. Vissa av dessa är tämligen komplexa och är därmed svåra att med hög teknisk mätsäkerhet pröva. Det gäller till exempel mer omfattande produktiva och autentiska uppgifter. Uppsatser och laborationer kan ses som exempel på sådana uppgifter. Här kan man alltså säga att den innehållsliga relevansen är hög medan mätsäkerheten eller bedömningen är mer svårbedömd.

En styrka med de internationella studierna är att de genom sin metodik kan täcka av ett stort kunskapsområde, d.v.s. innehålla många uppgifter, och därmed ge en god bild av kunskapsläget i nationen, förutsatt att provets kunskapsområde sammanfaller med det nationella kunskapsområdet. En svaghet med de internationella studierna är att de inte kan användas för att bedöma kunskap för enskilda elever och mindre grupper av elever. Alla elever tilldelas förvisso resultat på varje uppgift, men dessa kan på grund av sin artificiella karaktär endast användas för storskaliga analyser.

De nationella proven å andra sidan är främst konstruerade för att ge lärarna stöd i deras betygssättning. Alla elever gör samma prov och det innebär att proven inte kan bli särskilt omfattande. Därmed kan de endast innehålla en mindre del av de uppgifter som är möjliga utifrån kursplanens innehållsbeskrivningar. Om man därför vill använda nationella prov för att göra jämförelser mellan olika år krävs särskilda åtgärder från de institutioner som konstruerar proven att så väl som möjligt säkerställa att de förmågor som provas ligger på samma nivå olika år. Den metodik som används vid konstruktionen av nationella prov prioriterar att så väl som möjligt återspegla kursplanens krav. Jämförbarheten av provbetyg mellan olika års prov är förvisso viktig men står alltså i viss konflikt med att provet ska pröva det som är relevant utifrån kurs- och ämnesplaner.

Skolverket anser sammanfattningsvis att om kunskapsutvecklingen med stor säkerhet ska kunna följas över tid är det motiverat att undersöka möjligheten att ta fram ett särskilt mätinstrument för just det ändamålet.³¹ På så sätt skulle det vara möjligt att renodla de nationella provens betygsstödande syfte och ändå ur ett utvärderingsbehov skapa nationell statistik utifrån samma premisser som instrumenten i de internationella studierna har.

Skillnader i genomförande mellan internationella studier och nationella prov

Genomförandet av nationella prov och internationella studier skiljer sig åt på flera sätt. Genom de internationella studiernas karaktär av "low-stake"³² finns det en uppenbar risk för att skillnader i motivation mellan nationella prov och internationella studier bidrar till resultat som inte är direkt jämförbara.

De nationella proven och de internationella studierna skiljer sig också åt i graden av standardisering. Det viktigaste för de internationella studierna är att provet genomförs likadant oavsett lokala förutsättningar. De nationella provens genomförande är

---

³¹ Detta framgår även i delredovisningen 2012. Liknande förslag, jämför Gustafsson, Jan Eric m.fl. (2014). Skolverket lämnade även 2006 ett förslag till regeringen om ett Rullande stickprovsbaserat system för kunskapsutvärdering av grundskolans ämnen.

³² Med "Low stake" menas att aktörer i systemet inte har någonting att vinna eller förlora på utfallet från provet, motsatsen är "High stake"

å andra sidan utformat för att alla elever ska ges så goda möjligheter som möjligt att visa sina faktiska kunskaper i ämnet eller kursen. Av den anledningen finns olika möjligheter till anpassning för elever med funktionsnedsättningsar. Skillnader i genomförandet begränsar därmed rimligtvis möjligheten att göra jämförelser mellan resultaten från internationella studier och nationella prov.

En ytterligare påverkande faktor är att det i nationella prov är lärarna som bedömer svaren medan det är andra än lärare som har eleven i sin undervisning som efter särskilda instruktioner gör bedömningar i internationella studier.

Samanalyser av data från nationella prov och internationella studier

Data från de internationella studierna och de nationella proven ger trots sina olikheter möjlighet till vissa analyser. Skolverket har låtit forskare undersöka hur väl eleverna förstår centrala matematiska begrepp och kan tillämpa beräkningsprocedurer inom olika innehållsliga områden genom så kallade felsvarsanalyser av elevsvar från internationella studier och nationella prov.³³ Felsvarsanalyserna ger möjlighet till att konkret jämföra elevlösningar ur ett ämnesdidaktiskt perspektiv. Data från de internationella studierna utgör på detta sätt en källa för kvalitativa analyser i ämnesdidaktiska frågor.

Avslutande kommentarer

En ständig utveckling av kvaliteten i de nationella proven är självklart centralt för Skolverket och för de lärosäten som har i uppdrag att konstruera och utveckla de nationella proven. Regeringsuppdraget berör flera viktiga delar av det nationella provsystemet och kvalitetssäkringsarbetet måste ses som långsiktigt och inte som en punktinsats som avslutas i samband med avrapportering av uppdraget. De åtgärder och studier som genomförts för att kvalitetssäkra de nationella proven med anledning av regeringsuppdraget är viktiga inslag i den provkonstruktionsverksamhet som bedrivs i landet. Det är ytterst angeläget att ett fortsatt fördjupade studier och ett fortsatt utvecklingsarbete bedrivs för att alla de prov som konstrueras ska bli ännu bättre och för att verksamheten inte enbart ska präglas av massproduktion.

De nationella provens styrande funktion och betygsstödjande syfte står också i viss konflikt med att också vara ett trendmätande instrument av internationell standard. Men även om de nationella proven inte fullt ut kan användas för trendmätning så är det naturligtvis av stor vikt att de nationella proven ändå görs så jämförbara över tid som möjligt, givet att provens bredd i form och innehåll ändå får kvarstå. Skolverkets sammanfattande bedömning är att de nationella provens kvalitet har ökat och kommer att fortsatt öka genom de genomförda och pågående insatserna. Regeringsuppdraget har dock genomförts samtidigt med införandet av nya nationella prov och implementering av stora skolreformer vilket försvårat många av de insatser som planerats och genomförts.

Skolverket har med anledning av regeringsuppdraget förtydligat anvisningarna om hantering, förberedelse och genomförande, publicerat stödmaterial och initierat

---

³³ Se t.ex. Skolverket (2008b)

kompetensutveckling inom bedömning och betygsättning, publicerat material om sambedömning, genomfört en bred insats gällande kvalitetssäkring av ämnes- och kursproven, utrett möjligheten att efter byte av betygskala följa kunskapsutvecklingen över tid samt föreslagit åtgärder för att öka möjligheten att följa kunskapsutvecklingen i matematik inom olika kunskapsområden.

Skolverket har också problematiserat möjligheterna att använda de nationella proven som både ett bra stöd för bedömning och betygssättning och som ett mätinstrument för trendanalyser och djupanalyserande uppföljning med kopplingar till andra datakällor. Skolverket har dock inte genomfört några betydande insatser för att utveckla redovisningarna av resultat på nationella prov.

För att på ett säkert sätt kunna följa kunskapsutvecklingen på nationell nivå från år till år kan ett särskilt system för nationell utvärdering skapas. I en rapport publicerad 2014 föreslår även professor Jan-Eric Gustafsson m.fl. att införa en försöksverksamhet med ett rullande, stickprovsbaserat, nationellt kunskapsbedömningssystem för grund- och gymnasieskolan inom ett par ämnen.³⁴ En ansats i den riktningen redovisades av Skolverket 2006.³⁵ I redovisningen konstaterade Skolverket att den samlade verksamheten inom områdena uppföljning och utvärdering var omfattande, men att det saknades en systematisk verksamhet som primärt går ut på nationell bedömning av kunskapsresultatens utveckling över tid. Skolverket föreslog därutöver att ett nationellt kunskapsutvärderingssystem omfattande ett fåtal strategiskt valda³⁶. Sedan dess har den nationella kunskapsuppföljningen byggts ut, men baseras i huvudsak på betygen och resultaten från de internationella studierna. I redovisningen 2006 föreslog istället Skolverket ett system med återkommande kunskapsbedömningar som rullar mellan olika ämnen. I Skolverkets delredovisning 2012 konstaterar Skolverket också att om kunskapsutvecklingen inom olika kunskapsområden med stor säkerhet ska kunna följas över tid är det motiverat att undersöka möjligheten att ta fram ett särskilt mätinstrument för just det ändamålet.³⁷ Ett sådant system tar tid och kräver resurser att förbereda och införa. Om regeringen går vidare med planerna på en digitalisering av de nationella proven bör detta arbete ske samtidigt.

---

³⁴ Gustafson m.fl. (2014)

³⁵ Skolverket (2006c)

³⁶ Skolverket har årligen uttryckt behovet av extra resurser för kompletterande nationella ämnesutvärderingar. Senast i Skolverkets budgetunderlag 2015-2017, Dnr 1.1.2-2014:253

³⁷ Skolverket (2012a)

Referenser

- Crocker, Linda & Algina, James (2008). "Introduction to Classical and Modern Test Theory". Mason, Ohio: Cengage Learning.
- Gustafsson, Jan-Eric, Eriksson, Gudrun & Cliffordson, Christina (2014). "Likvärdig kunskapsbedömning i och av den svenska skolan – problem och möjligheter". Stockholm: SNS förlag.
- Rakovic, Sandra (2013). "Va? Ska vi skriva för hand?: En kvalitativ studie av datorskrivna och handskrivna elevtexter". Uppsala: Uppsala universitet (Student paper).
- Regeringen (2012). "Uppdrag om skol- och resultatinformation". U2012/4307/S. Stockholm: Regeringen.
- Skolverket (2004). "Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. sammanfattande huvudrapport". Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2006a). "Med fokus på läsförståelse. En analys av skillnader och likheter mellan internationella jämförande studier och nationella kursplaner". Skolverkets aktuella analyser. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2006b). "Med fokus på matematik och naturvetenskap. En analys av skillnader och likheter mellan internationella jämförande studier och nationella kursplaner.". Skolverkets aktuella analyser. Stockholm:Skolverket
- Skolverket (2006c). "Rullande stickprovsbaserat system för kunskapsutvärdering av grundskolans ämnen". Rapport 286. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2007). "Provbetyg - Slutbetyg - Likvärdig bedömning?". Rapport 300. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2008a). "Med fokus på matematik och naturvetenskap. En jämförelse mellan TIMSS 2007 för årskurs 4 och de nationella målen för årskurs 5". Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2008b). "Svenska elevers matematikkunskaper i TIMSS 2007". Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2009a). "Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer". Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2009b). "Likvärdig betygssättning i gymnasieskolan? En analys av sambandet mellan nationella prov och kursbetyg". Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2009c). "With a focus on Reading Comprehension. An analysis of the differences and similarities between international comparative studies and national syllabuses". Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2009d). "Hur samstämmiga är svenska styrdokument och nationella prov med ramverk och uppgifter i TIMSS Advanced 2008?". En fördjupningsrapport till rapport 336. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011). "Value Added: En PM om att anpassa en Value Added-modell på svenska gymnasiedata". 2010:35. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012a). "Redovisning av uppdrag om kvalitetssäkring av nationella prov". 2011:1242. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012b). "Likvärdig utbildning i svensk grundskola?". Rapport 374. Stockholm: Skolverket

Skolverket (2012c). "Med fokus på läsande. Analys av samstämmigheten mellan svenska styrdokument, ämnesprov i svenska och PIRLS 2011". Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012d). "Bedömning av språklig kompetens. En studie av samstämmigheten mellan internationella språkstudien 2011 och svenska styrdokument". Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013a). "Sambedömning i skolan – exempel och forskning". Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013b). "Redovisning av uppdrag om avvikelser mellan provresultat och kursbetyg i gymnasieskolan". 2013:164. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013c). "PISA 2012 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap – Resultaten i koncentrat". Sammanfattning av rapport 398. Stockholm. Skolverket

Skolverket (2014a). "Rapport 399 Beskrivande data 2013 Förskola, skola och vuxenutbildning". Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2014b). "Avvikelser mellan provresultat och betyg i grundskolans årskurs 6 och 9". Stockholm: Skolverket.

SOU (2014:13). "En digital agenda i människans tjänst – en ljusnande framtid kan bli vår". Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Widman, Anna Karin (2013). "Skrivprov på dator. Ms. Gruppen för nationella prov i svenska och svenska som andraspråk". Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.